

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นฐานเบื้องต้นของชุมชนเขาสมอแครงในด้านปัญหา ความต้องการ รูปแบบ และวิธีการของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ และเพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดทำชุดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ของหน่วยงานป่าไม้ องค์กรต่าง ๆ และชุมชนอื่น 2) เพื่อพัฒนาชุดการฝึกอบรมที่สามารถพัฒนาความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ 3) ประเมินประสิทธิผลของชุดการฝึกอบรมต่อการพัฒนาความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ วิจัย ณ ชุมชนบ้านเขาสมอแครง หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 11 ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ทำการวิเคราะห์ แปลผล สรุปและอภิปรายผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การทำกิจกรรมต่าง ๆ เสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานเบื้องต้นของชุมชนเขาสมอแครงในด้านป่าไม้พบว่า ประมาณ 60 – 70 ปี มาแล้ว ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ ใช้เป็นอาหารในครัวเรือนและนำไปขาย จากสภาพความสมบูรณ์นี้ส่งผลให้มีสัตว์ป่าและแหล่งชับน้ำบนยอดเขา แต่ต่อมาชุมชนได้ตัดไม้บนเขาเป็นจำนวนมาก เขาสมอแครงจึงกลายเป็นเขาหัวโล้น ดังนั้น ในฤดูฝนน้ำโคลนจึงไหลลงมาจากยอดเขา ทำให้เกิดความเสียหายทางด้านการเกษตรและที่อยู่อาศัย กลุ่มผู้สูงอายุจึงเริ่มรวมตัวกันปลูกป่าบนเขาสมอแครง ต่อมา กลุ่มผู้สูงอายุเริ่มเสียชีวิตลง ทำให้ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาเยาวชนในชุมชนให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ซึ่งวิธีการพัฒนาที่รวดเร็วและได้ผลมากที่สุดคือการฝึกอบรม ดังนั้นจึงมีการศึกษาและร่วมมือกันพัฒนาชุดการฝึกอบรมจากหลายหน่วยงานโดยการปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับกลุ่มเยาวชน สาระของหลักสูตรชุดฝึกอบรมจึงครอบคลุม การฝึกความมีระเบียบวินัย การสร้างความตระหนักในการรักษาทรัพยากรแผ่นดิน การ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในพื้นที่จริงกับชุมชนบ้านน้ำก้อ – น้ำซุ่น และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนมีความตระหนักในระบบนิเวศ และผลของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ซึ่งจะช่วยให้ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ต่อไป รวมทั้งการร่วมกันสร้างกฎกติกาในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้

การพัฒนาชุดการฝึกอบรมได้ดำเนินงานพัฒนาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งชุมชนภายในคือเขาสมอแครง และชุมชนอื่นที่ดำเนินงานในด้านนี้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีทั้งหมด 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การระบุความต้องการเบื้องต้นในการฝึกอบรม ขั้นที่ 2 การยกร่างชุดการฝึกอบรม ขั้นที่ 3 การระบุความจำเป็นของการฝึกอบรมของกลุ่มประชากร ขั้นที่ 4 การปรับปรุงชุดการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับกลุ่มประชากร ขั้นที่ 5 การลองใช้ชุดการฝึกอบรม ขั้นที่ 6 การปรับปรุงชุดการฝึกอบรมครั้งที่ 2 ขั้นที่ 7 การทดลองฝึกอบรม ขั้นที่ 8 การประเมินผลหลังการฝึกอบรม ขั้นที่ 9 การปรับปรุงชุดการฝึกอบรมครั้งที่ 3

การประเมินประสิทธิผลของชุดฝึกอบรมต่อการพัฒนาความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ พบว่า 1) กลุ่มเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมมีค่าคะแนนรวมเฉลี่ยในด้านพุทธิพิสัยสูงกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($\bar{X} = 26.57, 15.20$ ตามลำดับ) 2) กลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านจิตพิสัย สูงกว่ากลุ่มควบคุมหลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.61, 4.01$ ตามลำดับ) 3) ค่าเฉลี่ยรวมในด้านทักษะพิสัย ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\bar{X} = 4.16, 3.25$ ตามลำดับ) นอกจากนั้นหลังจากการฝึกอบรมแล้ว 4 เดือน ได้ติดตามผลการฝึกอบรมเพื่อดูความคงทนของพฤติกรรม พบว่าเยาวชนยังมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ เห็นได้จากปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในวงกว้าง

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้ 1) ควรมีการจัดการอบรมเพื่อขยายผลต่อไป เพราะชุดฝึกอบรมได้ทำไว้ละเอียดแล้วทั้งในรูปแบบเอกสารและวีดิทัศน์ ซึ่งจะช่วยให้สะดวกในการฝึกอบรมแต่สิ่งสำคัญในกระบวนการดำเนินงานคือให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการจัดการความรู้ทุกขั้นตอน 2) คณะผู้ให้การอบรมควรติดตามผล และดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้พฤติกรรมของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้มีความคงทนจนเป็นนิสัย 3) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมให้เหมาะสมกับระดับวัยต่าง ๆ ในลักษณะนี้อีกซึ่งได้แก่ วัยเด็ก และวัยผู้ใหญ่ เพราะพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาของแต่ละระดับวัยจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้เนื้อหาทางด้านวิชาการ และกระบวนการฝึกอบรมที่ต้องแตกต่างกันด้วย

This research aimed to 1) study fundamental context of Khoa Samor-Klang Community in terms of problems of needs, forms and means of local knowledge to conserve and restore forest which included patterns, tools and content of training package to develop the realization of the forest conservation and restoration of Royal Forest Department agencies, and related organizations and communities; 2) develop the training package for invigorating of forest conservation consciousness; and 3) evaluate the effectiveness of the developed training package.

This research conducted at Khoa Samor-Klang Community Moo 8 and Moo 11 Tambon Wangthong, Amphur Wangthong, Phitsanulok Province. The data were collected from those samples who were currently using the training package. This research was a research and development project, adapting participatory action research: PAR, which was analyzed, interpreted, summarized and then comprehensively discussed with other sources of necessary information derived from interview and other related activities, both are quantitative and qualitative data.

The findings revealed that local forest in Khoa SaMor-Klang Community had been fertile 60-70 years ago resulting to an existence of a various kinds of wild animals, natural loopholes absorbing rain contributed all the year round. Later, many trees were cut down and then Khoa Samor-Klang has become arid. When the rainy season came, it resulted in flood destroying agricultural crops and houses. After that, the group of local elderly started to reforest. After that generation started to pass away, the community committed develop the next generation to realize on the conservation and restoration of the forest through the fastest and most effective way,

“training”. A training package as mutually initiated and developed by various local organizations to apply on teenager context. The curriculum of the package covers identity, knowledge exchange between its community and Nam Khor - Nam Chum community, and practical training to raise ecologically concern of conservation and restore forest. Those activities were expected to keep up the rich of forest and wild life. The activities also included collaborative setting of common codes for forest conservation and restoration.

The training package was participatory developed among members of Samor-Klang and other successful communities in 9 steps: 1) preliminary training needs and identification, 2) drafting of modules, 3) population training needs identification, 4) the first revision of training modules, 5) trial, 6) the second revision of training modules, 7) implementation of training modules, 8) post training evaluation, and 9) the third revision of training modules.

Effectiveness evaluation of developed training package revealed the following: 1) overall cognitive score averaged from trained samples exceed those from referent group significantly ($\bar{X} = 26.57, 15.20$, respectively); 2) affective domain score average of the trained group also exceed referent group ($\bar{X} = 4.61, 4.01$, respectively); and 3) psychomotor domain score average of the trained group also exceed referent group ($\bar{X} = 4.16, 3.25$, respectively). A follow up plan was set to monitor continual behavior 4 months later for its sustainability, and it revealed that those youths still practiced forest reservation and restoration. We could see from the growing number of trees, collaborative community activities in forest conservation, and public relations to others.

The following were recommended: 1) more training by the developed package should be continually implemented along with local knowledge, as necessary document and video has been provided, 2) trainers should keep monitoring in order to facilitate consistent practice of forest reservation and restoration behavior, and 3) research for development of appropriate training package for different age group should be done. Differences in physical, social, emotion and intelligence development of different age group would require different content and training process.